

SECTION: PEDAGOGICAL SCIENCES.

SEKCJA: NAUKI PEDAGOGICZNE.

How to cite: Kukovska, O. (2023). Ecological education of students in geography lessons and after school hours. *Global Innovations and Collaborative Solutions in Contemporary Science* (pp. 433-436). Futurity Research Publishing. https://futurity-publishing.com/international_conference_3

Ecological education of students in geography lessons and after school hours

Куковська Олександра Анатоліївна

учитель географії Криворізької гімназії №72 Криворізької міської ради Дніпропетровської області, м.Кривий Ріг, Україна

Abstract: The investigation reveals that the framework of school geography syllabi offers a more favorable environment for such integration relative to other academic disciplines. Furthermore, it delineates the synergistic linkage between the aims and objectives of geographic and environmental education, positing that they mutually reinforce and augment each other. The findings advocate for a comprehensive pedagogical strategy that enables students to perceive environmental challenges through a geographic perspective, thereby fostering a holistic grasp of the Earth's ecological and geographic constructs. This interdisciplinary approach is deemed essential for cultivating well-informed individuals who are conscious of environmental considerations.

Keywords: environmental education, forms and methods of environmental education.

Accepted: December 11, 2023 | **Published:** December 15, 2023 | **Language:** Ukrainian

Вступ

Метою екологічної освіти є формування відповідального ставлення до природи, що повинно стати важливим елементом у системі соціальних взаємовідносин майбутніх громадян. Саме це визначає основні завдання екологічного виховання – подолання споживчого підходу до природи, що

впливають на аспекти свідомості. Говорячи про шкільну географію, її завданням є перш за все – формування знань та умінь, які необхідні для раціонального використання природних ресурсів, охорони оточуючого середовища, оцінки природного та господарського становища в своїй місцевості, а також виховання норм і правил поведінки на природі. З року в рік екологічний компонент набуває все більшого значення. В першу чергу це зумовлено тим, що природні ресурси, їх відтворюваність мають скінченні величини, а тиск від діяльності людини на природу зростає і став практично неконтрольованим, майже не прогнозованим. Суспільству сьогодні потрібні виховані, грамотні та культурні в екологічному відношенні люди. Саме тому так важливо розпочати екологічне виховання з раннього дитинства. Сухомлинський (1977) вибудував чітку педагогічну систему долучення школярів до пізнання, збереження і збагачення природи. Він наголошував, що людина була й завжди залишається дітям природи (Сухомлинський, 1977, с.127). Великий педагог вважав, що активно впливати на природу, але при цьому залишатися сином її, бути вінцем її творіння і водночас володарем її сил, по-синівськи бережливо ставитись до неї – ось яку позицію нам треба виховувати у здобувачів освіти та їх взаємодії з природою (Сухомлинський, 1984, с. 395).

Отже, екологічна освіта і виховання покликані забезпечити підростаюче покоління науковими знаннями про взаємозв'язок природи і суспільства, допомогти зрозуміти багатогранне значення природи для суспільства в цілому і кожної людини зокрема, сформувати прагнення і вміння брати активну участь в охороні й поліпшенні навколишнього середовища. Все більше освітян схилиються до необхідності екологізації всіх навчальних предметів. Вчені та методисти проводять ґрунтовні дослідження, створюють спеціальні програми. Виходячи з усього вище зазначеного можна переконатися, що тема даного дослідження є актуальною.

Постановка завдання

Зважаючи на актуальність теми, метою статті є обґрунтування основних аспектів, форм та методів здійснення екологічного виховання здобувачів освіти на уроках та в позаурочний час при вивченні географії в закладах освіти. Дослідження проводилися у Криворізькій гімназії №72 Криворізької міської ради Дніпропетровської області.

Результати дослідження

Шкільний курс географії із залученням різних заходів позакласного і позашкільного характеру екологічної спрямованості спроможний формувати у молоді сучасну екологічну культуру, досвід творчої діяльності й емоційно-ціннісне ставлення до пізнаваного світу, знань, людей.

Соціальним замовленням сучасного закладу освіти в галузі природничої освіти є перегляд концептуальних підходів до уточнення цілей природничої освіти, нової побудови природничого курсу, приведення методичної системи навчання географії у відповідність з рівнем розвитку педагогічних і психологічних досліджень (Верховна Рада України, 2001). У стандарті природничо-наукових дисциплін мету вивчення освітньої галузі «Географія» визначено відповідно до концепції середньої природничої освіти.

Аналіз одержаних у процесі системно-структурного аналізу наукової літератури і вивчення матеріалів педагогічної практики надав можливість виділити певні критерії екологічної компетентності:

- а) інформаційна компетентність про нормативи екологічних процесів та характеристики на основі набутих знань з окремих предметів;
- б) оперування та перетворення інформації, відтворення закономірностей на основі функціонування когнітивних процесів;

в) особистісне ставлення до фактів, прояви ставлення у емоціях та вчинках;

г) обсяг і спрямованість практичних еколого - перетворюючих дій та умінь (Пустовіт, 2004).

На основі виділених критеріїв вченими виявлено шість рівнів у динаміці формування екологічної компетентності. Перший рівень – предметний, є вихідним, найнижчим рівнем виконання завдань. На другому рівні, який можна позначити як відсторонений, є наступним за складністю виявів. На третьому рівні зафіксовано встановлення здобувачами освіти на основі одержаних інформаційних даних майбутніх результатів як екологічних наслідків, що дало підстави позначити даний рівень як наслідковий. На четвертому рівні, причинно-наслідковому, здобувачами освіти фіксується наявна, різна за змістом і формою інформація, на її основі виділяються чинники, які зумовлюють зміни, вони підлягають, у процесі їх обробки учнями, класифікації за декількома параметрами і головним чином за їхньою складністю та вагомістю. На п'ятому рівні – абстрагування – виявлено спроможність добувати самостійно частину інформації. На шостому рівні, позначеному як теоретичний, зафіксовано виділення здобувачами освіти інформації за будь-якою формою подання, вміння швидко і адекватно її перекодувати і вводити до інших структур (Іващенко, 1999; Горяна та ін., 2003).

Екологічна культура особистості складається з трьох взаємопов'язаних складових: екологічних знань, екологічних переконань, екологічної діяльності. Це визначає форми і методи діяльності, спрямовані на накопичення екологічних знань, формування екологічних переконань та необхідних умінь в умовах ігрової й трудової діяльності.

Перша складова – накопичення екологічних знань – передбачає: дослідження здобувачами освіти досвіду природоохоронної роботи (анкети, інтерв'ю, бесіди, випуск екологічних газет); оволодіння знаннями про екологічну обстановку в Україні (бесіди, екскурсії, відео- та телефільми); ознайомлення з традиціями культури, природокористування українського народу; оволодіння знаннями про охорону рослин та тварин рідного міста чи району (екопрогулянки, участь у роботі гуртків, фітодизайн, екопоходи по околицях); зустрічі з ученими – екологами, діячами літератури, мистецтва, екологічні вечори.

Друга складова – становлення екологічних переконань. Через диспути, обговорення, дискусії, конференції, утвердження власної позиції у класі, за допомогою конкретних справ, пов'язаних з екологією, формується переконання в тому, що до природи треба ставитися відповідально, берегти все живе; розв'язувати екологічні проблеми можна тільки спільними зусиллями, на основі знань законів природи. Третя складова – екологічна діяльність – включає: – природоохоронну діяльність (ведення щоденників спостереження за природою, догляд за кімнатними рослинами, конкретна трудова діяльність під час екодесантів – розчищення парків, скверів мікрорайону); екологічна розвідка околиць, прокладання та оформлення екологічних стежок, польові ігри на природі; – ігрові форми діяльності: конкурси і турніри на зразок KBK, конкурси-аукціони (на знання якої-небудь теми, пов'язаної з природою); науково-фантастичні проекти з охорони навколишнього середовища; турнір знавців природи; конкурс розповідей про рослини, тварини; вікторини, ігри-екскурсії, пізнавальні екскурсії з іграми (наприклад, «Лісова стежинка» – гра на природі з зупинками «Змішаний ліс», «Як поводитися в лісі», пізнавальна гра «Лісові загадки», рольові ігри; прес-конференція – гра-бесіда знавців природи; свята «Лісовий карнавал»).

Практика свідчить, що екологічне навчання та виховання на уроках щодо забезпечення становлення у здобувачів освіти бережливого ставлення до природи має продовжуватися в позаурочній, позакласній та позашкільній роботі.

Висновки

Отже, найефективнішим буде таке екологічне виховання здобувачів освіти, яке максимально наближатиметься до їхньої життєдіяльності, коли здобувачі освіти зможуть користуватися здобутими екологічними знаннями в господарчій діяльності, побуті. Дуже важливо наблизити екологічне виховання до повсякденного життя – сприяти усвідомленню того, що розв'язання екологічних проблем залежить практично від поведінки та вчинків кожного там, де він живе, вчиться, працює. При цьому дуже важливо враховувати виховання національної свідомості, етнічно-екологічні аспекти і природні особливості рідного краю, роз'яснювати ідеї системності всіх природних явищ, тісних зв'язків локальних і глобальних процесів, взаємозв'язків екосистем усіх рангів, важливої ролі законів збалансованості і гармонії в природі. Подальші дослідження необхідно спрямовувати на вивчення емоційно-психологічних, інтелектуальних та вікових особливостей здобувачів освіти у процесі поступового, безперервного і результативного формування екологічної культури особистості.

Література

Верховна Рада України (2001). Про концепцію екологічної освіти в Україні: Концепція від 20.12.2001 р. № 13/6-19. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text>

Горяна Л. Г., Хрутьба В. О., Малько Г. О. (2003). *Екологічна освіта і виховання учнівської молоді в іграх і тренінгах*. Київ: Основа.

Іващенко, С.С. (1999). Екологічна культура в контексті національного виховання. *Освіта і управління*, 4, 107-115.

Прокопенко О. О., Демидова Т. (2005). Екологічне виховання у процесі вивчення географії. *Рідна школа*, 3, 72 -75.

Пустовіт, Г. П. (2004). *Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1 - 9 класів у позашкільних навчальних закладах*. Київ- Луганськ : Альма-матер.

Сухомлинський В. О. (1977). Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів. *Вибрані твори в п'яти томах*, т.5. Київ : Радянська школа.

Сухомлинський, В. О. (1984). *Серце віддаю дітям*. Київ : Радянська школа.